

Utvalget for kvalitetsutvikling i skolen

Oslo, 1. desember 2022

### **Innspill til Utvalget for kvalitetsutvikling i skolen**

Redd Barna takker for at vi fikk delta på innspillsmøtet til Kunnskapsdepartementet mandag 28. november, og for at vi kan sende dere skriftlig innspill.

Vi er glade for at utvalget nå ser på hvordan prøvene, verktøyene og datakildene som brukes til kvalitetsutvikling skal være i fremtiden, for å i større grad ivareta skolens mandat og i tråd med disse endringene som kom med fagfornyelsen med læreplanverket LK20/LK20S.

Redd Barna arbeider nasjonalt og internasjonalt for barns rettigheter slik disse er nedfelt i FNs barnekonvensjon. Redd Barnas Norgesprogram arbeider for at rettighetene til barn i Norge skal respekteres, beskyttes og oppfylles.

FNs barnekonvensjon gjelder alle barn under 18 år. Barnekonvensjonens artikler 28 og 29 slår fast at alle barn har rett til utdanning som fremmer utvikling av barnets personlighet, talenter og fysiske og psykiske evner så langt det er mulig. FNs barnekonvensjon artikkel 12 slår fast at alle barn har rett til å uttrykke og få vektlagt sine meninger i alle forhold som berører dem. Artikkel 12 er, i tillegg til en selvstendig rettighet, også et gjennomgående prinsipp som skal tas hensyn til ved fortolkningen og gjennomføringen av alle andre rettigheter i konvensjonen.

### **Barn og unges medvirkning i arbeidet med utredningen**

I tråd med barnekonvensjonen artikkel 12, vil Redd Barna særlig oppfordre utvalget til å innhente og vektlegge innspill fra elever fra barneskolen, ungdomsskolen og videregående skole, både gjennom skolebesøk i hele klasser, i samtaler med elevråd og at dere innleder samarbeid og henter inn jevnlig innspill fra ungdomsorganisasjoner. Myndighetene bør igangsette et større og mer helhetlig arbeid for å styrke barn og unges medvirkning og innflytelse i *alle* nasjonale utredninger og lovarbeid, som angår barn.

### **Hensynet til barnets beste**

Redd Barna oppfordrer utvalget til å vektlegge barnerettighetsperspektivet i arbeidet med å evaluere, videreutvikle og anbefale veien videre med kvalitetsvurderingssystemet. Vi oppfordrer utvalget til å foreta gode og tydelige vurderinger av barnets beste i arbeidet, jf. Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen artikkel 3 (1). Når utvalg, departement og politikere foreslår lov- og systemendringer som angår barn, plikter de å kartlegge barnets situasjon eller barnets behov og man skal konkludere med hvilken løsning som er til barnets beste. Der hvor også andre hensyn gjør seg gjeldende, må det komme tydelig frem hvordan barnets interesser er blitt veid opp mot eventuelle andre hensyn.

## Behov for å redusere omfang av tester og prøver

Redd Barna er positive til at Regjeringen har sendt ut signaler på at de ønsker å redusere omfanget av tester og prøver i skolen. Det samstemmer med de signalene vi får under våre skolebesøk, gjennom våre nettverk og gjennom våre samarbeidspartnere.

Kartlegging, prøver og tester tar mye tid fra den tiden lærerne burde bruke på opplæring og på det systematiske arbeidet med å skape trygge klassemiljøer. I tillegg skaper kartlegging, prøver og testing skolestress hos elevene, og vi er bekymret for at elever i varierende grad kan oppleve mindre mestringsfølelse og mindre motivasjon med skolegangen på grunn av omfanget av prøver, testing og kartlegging.

Det er forskjell på hvordan nasjonale prøver, undersøkelser og annet gjennomføres fra klasse til klasse, og fra skole til skole. Noen steder gjennomføres dem uten å skape stress hos elever og lærere - andre steder tar dem for stor plass, og det gir utslag i stress, lite mestring og uro i elevgruppen. Vi stiller spørsmålsteget ved hvor vidt resultatene fra de ulike vurderingene og testene viser det reelle bildet - ettersom de gjennomføres ulikt.

God kvalitetsvurdering krever at skoleansatte har tilstrekkelig nok kapasitet, kompetanse, tid og at det skjer systematikk, på alle nivå. Samtidig har vi sett at de siste tiårene har det kommet til økte krav og forventninger til hva skolen skal klare å gjennomføre. I tillegg forteller de elevene vi snakker med på skolebesøk at de ønsker at lærerne er mer tilgjengelig, bry seg og ha mer tid med elevene.

Tilstrekkelig lærertetthet gir lærerne kapasitet til å se, hjelpe, tilrettelegge for og bygge en god relasjon med den enkelte elev.<sup>1</sup> Som en konsekvens av dette, må myndigheter og lokale politikere styrke lærertettheten i skolen hvis man skal opprettholde samme omfang av tester og prøver i framtiden.

## Økt elevmedvirkning og viktigheten av universelle løsninger og relevans

For å forbedre kvalitetsvurderingssystemet, må skoler lokalt legge til rette for økt elevmedvirkning i skolehverdagen, og at elevene får medvirke i hele prosessen med gjennomføringen. Elever skal få god nok informasjon om hva som planlegges og når, de skal få lov til å være med på det som er naturlig for elever å kunne følge med på av planleggingen, utviklingen, gjennomføringen og evalueringen av de ulike delene av kvalitetsvurderingssystemet.

Redd Barna erfarer at det står dårlig til med elevmedvirkning i skolen i dag. Selv om det er utenfor mandatet til utvalget, vil vi understreke viktigheten av at Utdanningsdirektoratet bør planlegge og utvikle en kurspakke i deres [kompetanseportal](#) om hvordan lærere, skoleledelse og andre i laget rundt eleven kan få god kunnskap og kompetanse i hvordan få til elevmedvirkning i praksis.

---

<sup>1</sup> <https://www.utdanningsforbundet.no/nyheter/2021/minstenormen-har-fort-til-bedre-larertetthet/> (oppført 30.11.2022)

Det er viktig at språket i de ulike delene av kvalitetsvurderingssystemet er forståelig for alle elever, og at tester, vurderinger og undersøkelser oppleves som relevante for brukerne.

Redd Barna opplever at Elevundersøkelsen ikke når ut til *alle* elevene, gjennom at vurderinger og undersøkelser ikke er universelle nok og at de på den måten ekskluderer et relativt høyt antall elever. Vi er særlig bekymret for at dere ikke når ut til eller at vurderingene og undersøkelsene særlig skaper stress og liten mestringsfølelse for elever med lese- og skrivevansker, og elever med nedsatt funksjonsevne og kronisk sykdom, og elever som har norsk som andrespråk.

I et klasserom har lærere ofte mange elever som er to- eller flerspråklige barn, og det må kvalitetsvurderingssystemet ta høyde for. Utvalget bør vurdere hvorvidt informasjon om og innholdet i nasjonale prøver, andre vurderinger og undersøkelser bør tilbys på bokmål/nynorsk, de tre samiske skriftsspråk, men også forskjellige minoritetsspråk.

### **Alle elever har et informasjonsbehov om deres rett til et trygt og godt skolemiljø**

Alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring jf. opplæringsloven kapittel 9A-2.<sup>2</sup> Det systematiske arbeidet for å skape trygge klassemiljøer og forebygge mobbing i klassen, krever kontinuerlig oppfølging, oppmerksomme og tilgjengelige voksne og ikke minst høy kompetanse på hvordan skape et trygt og godt skolemiljø, og hvordan gripe inn, håndtere og stoppe krenkelser som mobbing, vold, trakassering og diskriminering i elevgruppa.

Redd Barna er glade for at utvalget understreker at kvalitetsutvikling i skolen skal bidra til at *alle* elever får en opplæring i et skolemiljø som er i tråd med Opplæringslova med forskrifter, læreplanverket og øvrige mål for skolen.

På svært mange av skolebesøkene våre spør vi elever om de kjenner til sine rettigheter i Kapittel 9A og nesten ingen av elevene vi snakker med kjenner til sin rett til et trygt og godt skolemiljø, til aktivitetsplikten og til deres rett til å klage til rektor og i neste omgang til Statsforvalteren.<sup>3</sup> Det er tydelig at elever får ingen eller ikke god nok informasjon om deres rettigheter i Kapittel 9A, men også at det er mangelfullt hva elever vet om deres rettigheter i opplæringsloven. Vi erfarer at skoler er gode på å informere foreldre på høstens foreldremøter, men at de glemmer å informere de viktigste, nemlig elevene selv.

Redd Barna er bekymret for manglende kompetanse til de ansatte i privatskoler på hvordan skape trygge skolemiljøer og forebygge krenkelser. Mobbeombudene har ytret en bekymring for det samme, og at de melder om at privatskolers kjennskap til aktivitetsplikten er lav. I årsrapporten til Ombudet for barn og unge i Viken i 2021, har de understreket dette i en av sine hovedanbefalinger:

---

<sup>2</sup> [https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61#KAPITTEL\\_11](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61#KAPITTEL_11)

<sup>3</sup> Dette kom veldig tydelig fram under skolebesøkene til prosjektet som resulterte i rapporten «*Ikke bare si at det kommer til å ordne seg*». *Elevs stemmer om trivsel og mobbing*. Rapport, Redd Barna 2019, men også i de fleste skolebesøk Redd Barna gjennomfører gjentar dette seg; at elevene ikke kjenner til rettighetene sine i Kapittel 9A, men også fra hele opplæringsloven.

«Anbefaling 3: Styrk kompetansen og ha gode systemer for håndtering av læringsmiljøaker og elevrettigheter i friskoler. Ombudet ser en tendens til at det mangler gode systemer og kompetanse i håndtering og oppfølging av læringsmiljøaker og ivaretagelsen av retten til opplæring, i friskoler. En utfordring er at skoleeier ikke ivaretar sitt ansvar for å sikre god nok kompetanse hos rektor og ansatte, samt gode nok systemer til å ivareta elevenes rettigheter. Dette er bekymringsverdig, og ombudet anbefaler en tettere oppfølging og sikring av privatskolenes tolkning og praktisering av lovverket.»<sup>4</sup>

Redd Barna mener at elevers rett til et trygt og godt skolemiljø etter opplæringsloven Kapittel 9A skal være lik i privatskoler som i offentlige skoler. Redd Barna anbefaler at Utdanningsdirektoratet ser på muligheten for å styrke elevers rettighetsvern i privatskoler, og at privatskoleloven harmoniseres i større grad med opplæringsloven.

### Elevundersøkelsen på elevenes premisser

Det er positivt at Elevundersøkelsen gjennomføres nasjonalt og dermed på alle skoler i landet, slik at den kan gi oss nyttig informasjon og gode indikatorer på hvordan elevene opplever skolen i dag på de ulike temaene undersøkelsen tar opp.

Dagens elevundersøkelse oppleves for mange elever som tung å svare på, fordi språket i undersøkelsen er vanskelig å forstå for mange elever. I forbindelse med skolebesøk som Redd Barna har vært på de siste årene, har elever selv, men også lærere og avdelingsledere fortalt om at de erfarer at elevene ikke opplever spørsmålene i Elevundersøkelsen som relevante og godt nok tilpasset til elevenes skolehverdag og deres oppfatning av hvordan skolemiljøet er for dem. Mange elever synes det er vanskelig å tolke og svare på spørsmålene, og at omfanget til undersøkelsen er for omfattende.

Redd Barna stiller spørsmål om i hvor stor grad undersøkelsen er universell, og om den kan besvares av *alle* elever, eller om den er ekskluderende for enkelte grupper elever. Vi er bekymret for hvor tilgjengelig Elevundersøkelsen kan være for elever som sliter med lese- og skrivevansker, elever med nedsatt funksjonsevne og kronisk sykdom, samt minoritetsspråklige elever.

Vi er undrende til hvorfor Elevundersøkelsen må være så omfattende, og om særlig språket og måten spørsmålene er stilt, samt om den informasjonen som gis elever i forkant av undersøkelsen, gir godt nok grunnlag til elevene for å vite hva de svarer på, og om Elevundersøkelsen faktisk gir et reelt bilde på hvordan elever i dag opplever skolehverdagen sin.

Det er viktig at elever får god informasjon om Elevundersøkelsen *før* de svarer på undersøkelsen, slik at de vet hva hensikten med undersøkelsen er og hva skolen skal gjøre med resultatene i etterkant. Det er viktig at elever, foreldre, lærere og skoleledelsen får fulgt opp resultatene, og det bør være naturlig å involvere elevrådet i dette arbeidet.

---

<sup>4</sup> [Årsrapport jan. 20 - jun. 21 - Ombudet for barn og unge i Viken](#); s. 29

Redd Barna ser at [Utdanningsdirektoratets veiledning](#) i hvordan administrere, gjennomføre og følge opp resultatene til Elevundersøkelsen, har svært liten veiledning i hvordan elever og elevråd kan bidra i planleggingen, gjennomføringen og oppfølgingen av Elevundersøkelsen. Dette bør rettes opp, og elevmedvirkning og -involvering bør være en tydelig føring gjennom hele veiledningen.

Redd Barna vil anbefale at Utdanningsdirektoratet involverer elever fra alle aldre innenfor målgruppa i hele prosessen med revideringen av Elevundersøkelsen. Hvis elever får mulighet til å medvirke og gi innspill på hvilke tema Elevundersøkelsen skal inneholde, hvordan spørsmålene skal formuleres og hvilket omfang undersøkelsen skal ha, tror vi Elevundersøkelsen kan få en langt større merverdi både for elever, lærere og skoler. Først da kan Elevundersøkelsen virkelig få en viktig plass i skolens systematiske arbeid for å skape trygge skolemiljøer og forebygge mobbing.

Elevundersøkelsen finnes i dag på nordsamisk, men vi anbefaler at den også oversettes på lulesamisk og sørsamisk. Vi er kritiske til at den nåværende elevundersøkelse, ikke har noen spørsmål som omhandler innholdet i samisk undervisning og hvordan elevene opplever forhold som handler om hvordan den samiske undervisningen er organisert. Slike spørsmål kunne være hvordan kvaliteten er på undervisningen, hvor ofte de har samisk undervisning og hvilket utstyr eller tilgang de har på et klasserom for å gjennomføre samisk undervisning.

Norske myndigheter har et særlig ansvar for å ivareta hensynet til samene, jf. internasjonale konvensjoner og nasjonale regler, inkludert Grunnloven § 108. Redd Barna er svært bekymret for at samiske barn ikke får oppfylt sine rettigheter. Vi vil vise til NOU 2016:18 *Hjertespråket* og Riksrevisjonens undersøkelse av samiske elevers rett til opplæring i og på samisk.<sup>5</sup> På oppdrag fra Redd Barna gjennomførte Telemarksforskning en kartlegging av samiske barn og unge og hva de er opptatt av. Et hovedfunn er at de er svært opptatt av retten til å lære og bruke det samiske språket.<sup>6</sup> Redd Barna mener det er særdeles viktig at samiske barn får informasjon om sine rettigheter på sitt eget språk. Informasjon om retten til samiskundervisning må sikres slik at retten til samiskundervisning blir ivaretatt.

Med vennlig hilsen

Redd Barna

Thale Skybak

Seksjonsleder Kunnskap og nasjonal politikk

Anne Elin Kleva

Skolerådgiver

*Signaturene er elektronisk godkjente.*

---

<sup>5</sup> Riksrevisjonens undersøkelse av samiske elevers rett til opplæring i og på samisk. Riksrevisjonen, Dokument 3:5 (2019–2020)

<sup>6</sup> Monica Bjerklund (2022): *Samiske barn forteller*. Telemarksforskning. [www.telemarksforskning.no/samiske-barn-forteller](http://www.telemarksforskning.no/samiske-barn-forteller)